

ЕВОЛЮЦІЯ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Анотація: У статті проведено аналіз розвитку різних методів навчання іноземних мов, визначено їх суть, переваги та недоліки. Вибір методу залежить від численних факторів і переважно поєднує прийоми, характерні для різних методів.

Ключові слова: іноземні мови, методи навчання, прямі методи, спілкування.

Abstract: The article analyses the development of different foreign languages teaching methods, defines their principles, advantages and disadvantages. The method choice depends on various factors and mostly combines the techniques specific for different methods.

Key words: foreign languages, teaching methods, direct methods, communication.

Володіння іноземними мовами стає обов'язковою вимогою для сучасної людини, адже від якості мовної підготовки часто залежать перспективи кар'єрного зростання та розширення особистих контактів. Тож навчання іноземній мові має забезпечувати такий рівень володіння нею, який зробить можливим участь у міжкультурній комунікації. Успіх такого навчання значною мірою залежить від обраної методики викладання іноземної мови та уміння викладача користуватися різноманітними методами, які відповідають конкретним освітнім завданням.

Пошуком ефективних методів навчання іноземній мові займалися у різні часи та в різних країнах світу, і цей процес не втрачає свою актуальність і в наші дні.

У Європі протягом кількох століть (XVIII-XIXст.) панував граматико-перекладний метод. Представники цього напрямку вважали, що викладання

іноземних мов у навчальних закладах має загальноосвітнє значення і його метою є розвиток логічного мислення, пам'яті, світогляду. В основу курсу була покладена граматична система. Процес навчання включав граматичний аналіз тексту, його буквальний переклад та механічне заучування напам'ять. Звісно, цей метод не забезпечував навіть елементарного володіння усним мовленням, проте навчав аналітичному читанню та перекладу. Домінування методу впродовж такого тривалого часу зумовлювалося традиціями, успадкованими від латинських шкіл та формальними цілями навчання [1].

Наприкінці XVIII ст. з'являється текстуально-перекладний метод. Представники цього напрямку вбачали мету навчання іноземній мові в загальному розумовому розвитку учнів (а не в розвитку логічного мислення, як у попередньому методі) у процесі вивчення оригінальних художніх творів іноземною мовою. Найвідомішими представниками цього методу були Ж.Жакото (Франція) та Д.Гамільтон (Англія). Метод базувався на таких принципах:

- 1) писемне мовлення як основа навчання (розмовна мова розглядалася як відхилення від норми);
- 2) аналіз як провідний процес логічного мислення і відповідно весь процес навчання базується на аналізі зв'язних оригінальних текстів;
- 3) засвоєння мовного матеріалу шляхом дослівного перекладу та механічного заучування.

Не зважаючи на схоластичний підхід до навчання, деякі прийоми текстуально-перекладного методу використовувалися у подальших методиках, як, наприклад, зворотній переклад, робота з іншомовними текстами.

Наприкінці XIXст. перекладні методи вступають у протиріччя з соціальним замовленням суспільства і втрачають свою популярність. Розвиток капіталістичних відносин, боротьба за ринки збуту потребували значної кількості людей зі знанням іноземної мови. На зміну перекладному методу приходить природний або натуральний метод, пізніше названий «методом гувернантки», в основі якого лежало уявлення про процес оволодіння дитиною

своєю рідною мовою. Найвідомішими представниками цього методу були М.Берліц, Ф.Гуен, М.Вальтер та інші. Метою навчання вони вважали розвиток усного мовлення, граматику виключалася із системи навчання. Іноземна мова засвоювалася шляхом опанування готових зразків, багаторазовим повторенням почутого та побудовою за аналогією з тим, що вивчено напам'ять.

На основі натурального виникає прямий метод. Таку назву цей метод отримав тому, що його прихильники намагалися слово іноземної мови асоціювати безпосередньо з поняттям, не використовуючи слово рідної мови. У виникненні та розвитку цього методу велику роль відіграли досягнення лінгвістики та психології. Метою навчання іноземній мові творці цього методу вбачали в практичному оволодінні іноземною мовою, маючи на увазі усне мовлення. Об'єктом навчання стала розмовна іноземна мова. Основними принципами цього методу є виключення рідної мови та перекладу, важливість оволодіння правильною вимовою, вивчення лексики в контексті, а не ізольовано, вивчення граматики на основі індукції, коли учні самі формували правила з готових мовних зразків.

Основною заслугою представників прямого методу є те, що вони віддали перевагу живій розмовній мові. В межах цього методу було розроблено багато одномовних вправ, які успішно використовуються і в наш час. Недоліками цього методу є цілковите усунення рідної мови з процесу навчання та повне заперечення ролі граматики.

Англійський методист Г. Пальмер розробив методику репродуктивного оволодіння мовою, висунувши імітацію та заучування напам'ять як основні принципи навчання іноземній мові. Г. Пальмер вважає, що незалежно від мети курсу іноземної мови, навчання слід починати з усного мовлення, надаючи вирішального значення початковому етапу, на якому слід навчити учнів розуміти мову на слух шляхом підсвідомого сприймання іншомовного мовлення та надати їм мінімум теоретичних знань з фонетики, граматики, семантики. На проміжному етапі учні повинні навчитися розуміти значну частину того, що вони читають і сприймають на слух і говорити,

використовуючи близько 75% мовного матеріалу повсякденного спілкування носія мови. Вищий рівень характеризується перш за все тим, що зменшується роль вчителя. Третій рівень, за словами Г. Пальмера, «сам за себе потурбується» [3]. Заслугою Г. Пальмера є зведення до системи численних і різноманітних вправ, основним завданням яких є формування навичок усного мовлення. Серед недоліків методичної системи Г. Пальмера можна виділити не виправдану спробу будувати систему навчання іноземній мові за аналогією з оволодінням дитиною рідною мовою. Штучне стримування мовленнєвої діяльності, переважання механічного заучування та імітації залишає мало місця та часу для ініціативного мовлення [2].

Аудіо-лінгвальний метод з'явився наприкінці 50-х – початку 60-х років. Його засновниками були лінгвіст-структураліст Ч.Фриз та методист Р.Ладо, які опиралися на роботи видатного лінгвіста Л.Блумфільда. Останній вважав, що між знаннями про мову та володінням нею немає жодного зв'язку. Концепція цього методу стверджує пріоритет усного мовлення над писемним, широке використання в навчальному процесі тренувальних вправ для формування мовленнєвих навичок, інтуїтивне сприйняття мовного матеріалу, використання країнознавчої інформації. У процесі формування мовленнєвих навичок виділяються чотири етапи: заучування ретельно відібраних структур, осмислений вибір нової моделі при зіставленні її з уже засвоєними, практика в застосуванні моделей, використання засвоєних зразків у різних ситуаціях спілкування [4]. Позитивними якостями цього методу можна вважати ретельну розробку методики занять, яка веде до автоматизації навчального матеріалу, країнознавчу спрямованість занять, органічне включення лінгафонної техніки до системи навчання (перші лінгафонні кабінети з'явилися саме в рамках аудіо-лінгвального методу).

Поряд з аудіо-лінгвальним методом у Франції розвивається аудіо-візуальний метод. Назва методу відображає його основні принципи: увесь мовленнєвий матеріал сприймається лише на слух, значення ж мовних одиниць розкривається за допомогою наочності. Представники цього методичного

напряму не висунули нових оригінальних принципів: матеріалом для навчання є розмовна мова у формі діалогів, основою навчання мови є усне мовлення, засвоєння нового матеріалу відбувається шляхом імітації, заучування та побудови мовних зразків за аналогією.

У 60-х роках ХХ ст. у Великобританії почав формуватися комунікативний метод навчання іноземній мові. Підґрунтям для цього став факт набуття англійською мовою статусу міжнародної. Виявилось, що існуючі на той час методики не задовольняли потреб зростаючої кількості тих, хто прагнув вивчити мову. Для них необхідним було не глибинне, системне оволодіння мовою, на що спрямовувалися академічні програми, а можливість негайного практичного застосування знань. Основні принципи комунікативного методу навчання знайшли своє відображення у роботах Дж. Річардса та Т. Роджерса. Вони містять такі основні засади:

1. Вивчення іноземної мови повинне відбуватися переважно через реальне вільне спілкування;
2. Метою комунікативно-орієнтованого навчання є автентична і змісто-орієнтована комунікація;
3. Важливим показником реальної комунікації є зміст (текстів), який повинен враховуватися при проектуванні комунікативно-орієнтованих завдань;
4. Комунікація включає інтеграцію всіх чотирьох видів мовних вмінь: читання, письма, аудіювання, говоріння. Отже, навчання повинно відбуватися, з можливістю, одночасно і взаємопов'язано.
5. Навчання – це творчий процес використання мови, пов'язаний зі спробами та помилками [5]. Комунікативний метод спрямований на одночасний розвиток основних мовленнєвих навичок (усного та писемного мовлення, граматики, читання та аудіювання) у процесі живого, невимушеного спілкування. Цей метод передбачає руйнування психологічного бар'єру між учителем та учнем. У процесі навчання за комунікативним методом учні набувають комунікативної компетенції – здатності користуватися мовою залежно від конкретної ситуації. Важливою характеристикою цього методу є

використання автентичних матеріалів. Це досягається через застосування в навчальному процесі матеріалів реального спілкування (статті, повідомлення, рекламні оголошення, радіо- та телепередачі), використання країнознавчої та лінгвокраїнознавчої інформації, створення ситуацій спілкування, наближених до умов реального життя.

Процес розвитку методів вивчення мови не припиняється. Поява кожної нової методики навчання іноземним мовам свідчить про те, що педагогічна спільнота знайшла і намагається освоїти ще одну невикористану сферу можливостей розвитку іншомовної комунікативної компетенції. Пріоритет граматики, аналіз іншомовного тексту, розвиток усного мовлення, інтенсивне вивчення мови, розвиток проблемних методів навчання, – все це важливі етапи в історії розвитку методики навчання іноземним мовам.

Зростаючий інтерес до вивчення іноземних мов, розвиток сучасних інформаційних технологій змушують переглядати традиційні та шукати нові методи викладання іноземних мов. При виборі методу навчання доводиться враховувати різні фактори. Це і мета вивчення іноземної мови, і часові межі, і вікові особливості тих, хто вивчає мову. У практичній роботі вчителя мають бути присутні різні прийоми, головне, щоб процес навчання був ефективним.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Кашина Е.Г. Традиции и инновации в методике преподавания иностранного языка: Изд-во «Универс-группа», - Самара, - 2006. - 75 с.
2. Леган В.П. До проблеми методів викладання іноземної мови. / В. Леган // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. - 2011. - Вип. 23. - С. 72-74. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2011_23_29.
3. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх закладах [Текст]: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Чекаль Г.С., Палій О.А., Потапенко С.І., Андрійко І.Ф. — К: Академія, 2010. – 322 с.
4. Миролубов А.А. Аудиолингвальный метод // Иностранные языки в школе. - 2003. - №4. - С. 42-46

5. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press. 1995. – 482 p.

Відомості про автора

Байдак Людмила Іванівна – Сумський національний аграрний університет, старший викладач кафедри іноземних мов, тел. 0505299156, baili@yandex.ru; сертифікат – ТАК; надійшло запрошення на адресу кафедри